

## Betoog

### Inleiding

“Het internet is stuk.” Met deze woorden opent Marleen Stikker haar boek *Het internet is stuk*, maar we kunnen het repareren (2019). En eerlijk gezegd: als je ziet hoe sociale netwerken werken, kun je haar geen ongelijk geven. Vooral jongeren zijn kwetsbaar. Wij gebruiken Instagram, TikTok en X niet alleen om contact te houden met vrienden, maar ook als belangrijkste bron voor nieuws. Als die platforms onze gegevens niet goed beschermen en nieuws filteren op basis van algoritmes, dan raakt dat zowel onze privacy als de betrouwbaarheid van wat wij zien.

Daarom verdedig ik de stelling:

Sociale netwerken zoals Instagram, TikTok en X beschermen de privacy van jongeren onvoldoende en zetten daarmee de betrouwbaarheid van verslaggeving van nieuws onder druk.

### Kern

#### Argument 1 – Jongeren verliezen hun privacy

Het model van de Public Stack laat goed zien dat digitale systemen niet neutraal zijn, maar gestuurd worden door commerciële belangen. Bij sociale netwerken betekent dat: hoe meer data jongeren delen, hoe meer geld die bedrijven verdienen. Denk aan cookies accepteren, locatie delen of interesses invullen. Dit zijn allemaal data die worden gebruikt voor advertenties.

Bits of Freedom (2023) waarschuwt dat jongeren hierdoor extra kwetsbaar zijn. Ze zijn veel online, maar vaak niet volledig op de hoogte van de juridische gevolgen van dataverzameling. Daarmee worden ze niet alleen gebruiker, maar eigenlijk ook een product dat verhandeld wordt.

Kortom: sociale netwerken geven prioriteit aan winst, niet aan de privacy van jongeren.

Overgang: Maar het probleem stopt niet bij privacy. Het beïnvloedt ook hoe nieuws wordt weergegeven.

#### Argument 2 – Nieuws is onbetrouwbaar op sociale netwerken

De meeste jongeren krijgen nieuws via sociale media. Het probleem? Het nieuws dat we zien, wordt bepaald door algoritmes die zijn ontworpen om aandacht vast te houden, niet

om de waarheid te garanderen. Marleen Stikker (2019) schrijft dat “de waarheid zelf een verdienmodel is geworden.” Nepnieuws of sensationele berichten krijgen vaak net zo veel, of zelfs meer, bereik dan echte verslaggeving.

Ook tijdens het gastcollege van Bits of Freedom werd dit benadrukt: platforms filteren informatie op basis van data en interactie, niet op journalistieke kwaliteit. Dat heeft serieuze gevolgen. Want als jongeren vooral gefilterd, eenzijdig of misleidend nieuws zien, wordt onze vrijheid om echt geïnformeerd keuzes te maken verminderd.

Kortom: wie nieuws haalt van sociale netwerken, kan niet blind vertrouwen op de betrouwbaarheid ervan.

Overgang: Nu hoor je vaak tegenargumenten, bijvoorbeeld dat jongeren juist steeds slimmer worden met online veiligheid.

### **Tegenargument 1 – Jongeren zijn digitaal vaardiger**

Klopt, jongeren zijn niet helemaal naïef. Uit onderzoek van Veiliginternetten.nl (2022) blijkt dat veel jongeren accounts op privé zetten en tweestapsverificatie gebruiken. Ook zie je dat jongeren slimme manieren vinden om zichzelf te beschermen, zoals het gebruiken van anonieme accounts of nep-namen.

Weerlegging: Maar dit verandert de kern van het probleem niet. Het gaat namelijk niet om individueel gedrag, maar om de infrastructuur zelf. Zoals de Public Stack duidelijk maakt: zolang platforms gebouwd zijn om data te verzamelen, blijft privacy structureel onder druk staan. Je kunt als jongere wel iets afschermen, maar je hebt geen macht over hoe bedrijven jouw gegevens toch verzamelen en gebruiken.

Kortom: jongeren kunnen zichzelf deels beschermen, maar het systeem blijft scheef.

Overgang: Een ander argument dat vaak naar voren komt, is dat de wetgeving ons al beschermt.

### **Tegenargument 2 – Wetgeving biedt genoeg bescherming**

In theorie klinkt dit goed. In Europa hebben we de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) en recent ook de Digital Services Act (Europese Commissie, 2022). Daarmee hebben jongeren het recht om vergeten te worden, en moeten bedrijven duidelijk toestemming vragen om data te verzamelen.

Weerlegging: Maar in de praktijk werkt dit lang niet altijd. Bits of Freedom (2023) legt uit dat grote techbedrijven vaak creatieve manieren vinden om regels te omzeilen of simpelweg boetes inplannen als onderdeel van hun businessmodel. Daarnaast zijn veel jongeren niet eens op de hoogte van hun rechten, laat staan dat ze weten hoe ze die moeten afdwingen.

Kortom: wetgeving helpt, maar biedt nog geen echte bescherming tegen de macht van sociale netwerken.

## Slot

Alles bij elkaar genomen zie je dat sociale netwerken twee grote problemen veroorzaken: ze schenden structureel de privacy van jongeren en ze ondermijnen de betrouwbaarheid van nieuws. Het model van de Public Stack maakt duidelijk dat dit geen toevallige fouten zijn, maar dat het ingebouwd zit in het systeem. Marleen Stikker laat zien dat dit niet alleen individuele gevolgen heeft, maar ook maatschappelijke en democratische. En Bits of Freedom wijst er terecht op dat jongeren nu vaak machteloos zijn tegenover grote bedrijven die hun data blijven verzamelen.

Daarom bevestig ik mijn stelling:  
Sociale netwerken beschermen de privacy van jongeren onvoldoende en zetten daarmee de betrouwbaarheid van verslaglegging van nieuws onder druk.

Slotzin: Zolang winst belangrijker blijft dan waarheid en data belangrijker dan privacy, blijven jongeren kwetsbaar en staat de geloofwaardigheid van nieuws op het spel.

## Bronnenlijst (APA-stijl)

Bits of Freedom. (2023). Jaarverslag 2023. Geraadpleegd via <https://www.bitsoffreedom.nl>  
Europese Commissie. (2022). Digital Services Act. Brussel: Europese Commissie.  
Rathenau Instituut. (2021). Op het internet kijkt men mee. Den Haag: Rathenau Instituut.  
Stikker, M. (2019). Het internet is stuk, maar we kunnen het repareren. Amsterdam: De Geus.  
Veiliginternetten.nl. (2022). Onderzoek naar jongeren en online veiligheid. Geraadpleegd via <https://www.veiliginternetten.nl>

## Mijn visie op een van de debatten

Tijdens het debat vond ik de stelling *"Je bent je digitale soevereiniteit kwijt"* best heftig klinken. En eerlijk gezegd: deels klopt het ook wel. Als je kijkt naar hoe afhankelijk we zijn van grote bedrijven zoals Instagram, TikTok en Google, dan heb je gewoon weinig te zeggen over wat er met je data gebeurt. Die platforms bepalen niet alleen wat jij te zien krijgt, maar ook hoe jouw informatie wordt gebruikt. Dat werd in het gastcollege van Bits of Freedom ook goed duidelijk gemaakt: zelfs als je alles op privé zet, wordt er alsnog data van je verzameld. In die zin ben je dus inderdaad een groot deel van je soevereiniteit kwijt.

Maar ik vind de stelling ook wel erg zwart-wit. Helemaal kwijt zijn we die soevereiniteit niet. Als je naar de onderkant van de *Public Stack* kijkt, bijvoorbeeld infrastructuur en standaarden, dan zie je dat er nog steeds alternatieven zijn. Denk aan open source software

of decentrale netwerken. Ook Europa probeert met wetten zoals de Digital Services Act ervoor te zorgen dat gebruikers weer meer grip krijgen. Dus helemaal machteloos zijn we niet, er is nog wel wat te winnen.

Mijn conclusie? We hebben een flink stuk digitale soevereiniteit verloren doordat we zo afhankelijk zijn geworden van een paar grote spelers. Maar ik geloof ook dat er manieren zijn om het stukje bij beetje terug te pakken.